

Zaměstnancem dobrovolníkem, nutno podotknout. Již delší dobu avizuje, že by vzhledem k pokročilému věku s činností rád skončil. Domluveno bylo ukončení provozu záchranné stanice k 31. prosinci letošního roku. Území, které dnes libštátská záchranná stanice spravuje, si od ledna rozdělí stanice sousední – Huslík, Jaroměř a Liberec.

Za všechny ty tisíce zachráněných životů i za obětavé předávání zkušeností nejrůznějším návštěvníkům stanice patří Frantovi Včelákovi veliký dík! 📧

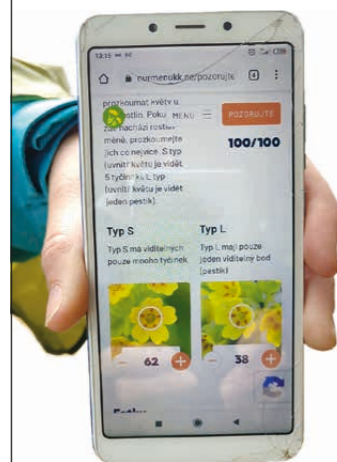
Autor je redaktorem časopisu.
Kontakt – kn@csop.cz

ZVÍŘE V NOUZI

Záchranné stanice pro handicapovaná zvířata potřebují pomoc. Téměř roční výpadek ekologické výchovy udělal značnou díru do jejich rozpočtů, s finančními problémy se potýkají i tradiční partneři – obce a kraje. Pokud se Vám líbí aktivity záchranných stanic, podpořte je prosím prostřednictvím veřejné sbírky Zvíře v nouzi. Přispějte na účet veřejné sbírky číslo **33553322/0800**.

Více informací naleznete na www.zvirevnouzi.cz.

Honba za petrklíči aneb každý může být vědcem

Petrklíče jsou charakteristickými jarními posly v různých typech lesů (doubřavách, dubohabřinách, květnatých bučinách, suťových lesích), setkáme se s nimi i na mezích či trávnících.

TEXT HANA PÁNKOVÁ

Zajímavostí je, že petrklíče (správně prvosenky, konkrétně prvosenka jarní a prvosenka vyšší) vytvářejí dva typy květů – krátkočnělné a dlouhočnělné. Tyto dva typy květů jsou od sebe velmi dobře rozeznatelné. Jak sám název napovídá, krátkočnělné květy mají krátké čnělky (tj. samičí reprodukční orgán) skryté v koruně květu a dlouhé tyčinky (samčí reprodukční orgán), které jsou viditelné zvenčí. Oproti tomu dlou-

hočnělné květy mají dlouhé čnělky viditelné zvenčí a krátké tyčinky skryté uvnitř květu. Při pohledu na krátkočnělné květy shora tak lze snadno rozpoznat pět tyčinek, zatímco u dlouhočnělných je vidět pouze jeden pestík (viz obrázek).

Tyto dvě formy květů slouží k tomu, aby petrklíče zabránily opylení sebe sama. Petrklíče totiž potřebují k úspěšnému rozmnožování jiného partnera, čili přenést pyl z jednoho typu květu na druhý. V dostatečně velkých populacích je poměr mezi oběma typy květů přibližně stejný – 50:50. To zajišťuje dostatečný výběr vhodných opylovacích partnerů. Případný nepoměr v jejich zastoupení často znemožňuje nalézt správného partnera pro opylování a vede tak k poklesu dlou-

Dlouhočnělnkové (L typ) a krátkočnělnkové (S typ) květy prvosenky jarní.

hodobého přežívání populací na lokalitách.

Celoevropská kampaň

Honba za petrklíči vznikla v roce 2019 v Estonsku a byla koordinována ve spolupráci univerzity v Tartu a nevládní organizace na ochranu přírody Estonian Fund for Nature. V Estonsku se petrklíče vyskytují zejména na tradičně obhospodařovaných loukách a pastvinách, které rychle ubývají. Výsledky této studie ukázaly, že na těchto lokalitách převažovali jedinci s krátkou čnělkou. Čím menší byla lokalita a čím větší hustota zalidnění, tím byl nepoměr mezi oběma typy větší.

Tyto výsledky vedly k otázce, zda obdobná situace bude i na jiných stanovištích či v jiných státech. Proto se tato iniciativa rozšířila v roce 2021 do celé Evropy.

Cílem „Honby za petrklíči“ je zjistit informace o výskytu petrklíčů a zastoupení jednotlivých typů květů z co největšího množství lokalit. Tato data se pak analyzují a slouží k zhodnocení stavu populací nejenom petrklíčů, ale i dalších druhů a jejich stanovišť.

V České republice probíhá Honba za petrklíči ve spolupráci Botanického ústavu AV ČR v Průhoncích a Českého svazu ochránců přírody. Honba byla zahájena v březnu 2021 a bude pokračovat i v následujícím roce. Během prvních dvou měsíců nám již byly zaslány informace z více než 320 lokalit.

Jaké druhy zkoumáme?

Honba za petrklíči je zaměřena v České republice na dva druhy petrklíčů – prvosenku jarní a prvosenku vyšší. Prvosenka jarní i vyšší jsou byliny, které dosahují průměrné výšky mezi 4-20 cm. Mají zelené podlouhlé listy o délce až 20 cm. Jedna rostlina může mít i více stonků. Prvosenky mají žluté sehnuté květy ve tvaru zvonečků, které vytváří shluky po přibližně 5 až 16 kvítcích nejčastěji na jedné straně.

Prvosenka jarní a prvosenka vyšší se od sebe odlišují zejména barvou květů a tvarem „zvonečků“. Květy prvosenky jarní jsou tmavě žluté, často s oranžovými tečkami a obvykle voní. Naproti tomu prvosenka vyšší má květy sivoře žluté a nevoní.

Pozor, v přírodě můžeme občas nalézt i další žluté kvetoucí petrklíče. Jed-

Prvosenka jarní.

Prvosenka vyšší.

ná se o prvosenku bezlodyžnou, která se u nás vyskytuje pouze zplanělá. Má jednotlivé květy na stopkách, které vyrůstají přímo z přízemní růžice. Obě zájmové prvosenky mají na rozdíl od ní lodyhy, na nichž se vyskytuje více než jeden květ. Prvosenku bezlodyžnou do výzkumu nezahrnujeme.

Jak se zapojit?

Účast na tomto vědeckém výzkumu je jednoduchá, zábavná, je vhodná pro každého a není potřeba mít zvláštní vzdělání či vědomosti. Data se vyplňují do připraveného formuláře. Ten se nachází na webových stránkách www.honbazapetrklici.cz v sekci POZORUJTE. Formulář je možné vyplnit buď přímo v přírodě, nebo je možné si ho vytisknout a do elektronické podoby převést až později (případně je možné nám ho zaslat poštou a my ho vyplníme).

Při zkoumání rostlin v přírodě je třeba postupovat opatrně, rostliny netrhat, protože oba dva druhy jsou uvedeny na Červeném seznamu ohrožených druhů. Pro rozlišení obou typů stačí opravdu jen pohled. Ideální je prozkoumat květy u 100 rostlin na každé lokalitě. Pokud jich je však méně, tak to nevádí. Každý údaj je užitečný. Do formuláře se kromě květu zaznamená i umístění lokality a nahraje

se několik dokumentačních fotografií. Důležité je poznamenat, jaký druh petrklíče byl zkoumán – zda prvosenka jarní, nebo vyšší.

Občas je možné narazit na rostlinu, jejíž květy mají stejné dlouhé tyčinky i pestíky (v květu jsou vidět oba dva útvary). Tento typ vznikl mutacemi. Do počítání květů se sice nezahrnuje, ale informace o něm jsou pro vědecký výzkum velmi cenné. Tento typ se tedy eviduje samostatně – rostlina je potřeba vyfotit a informace o nich poslat nám na e-mail petrkliec@ibot.cas.cz. Informace o nálezů nám umožní lokalitu navštívit a sebrat kousky listů pro genetickou analýzu, a tak porozumět lépe významu jednotlivých typů květů.

Co se děje s daty?

Údaje z celé Evropy se zaznamenávají do databáze a po skončení letošní sezóny budou statisticky zpracovány. Na jejich základě se pak určí, jak stabilní jsou z dlouhodobého hlediska populace petrklíčů na úrovni celé Evropy i jednotlivých států, jak se liší mezi jednotlivými stanovišti i mezi jednotlivými druhy. Výsledky pak budou zveřejněny. 📧

Autorka je botaničkou v Botanickém ústavu Akademie věd ČR.
Kontakt – Hana.Pankova@ibot.cas.cz